

Ciąg dalszy wymagań edukacyjnych z Historii

■ EPOKA NOWOŻYTNA

49. Humanizm i renesans

Źródła kultury renesansu. Nowa koncepcja świata i człowieka. Humanizm. Studia nad antykiem. Literatura i sztuka. Wielcy twórcy renesansu. Wynalazek druku. Renesans europejski. Źródła do poznania dziejów nowożytnych.

50. Wielkie odkrycia geograficzne

Wiedza geograficzna w średniowieczu. Przyczyny odkryć (poszukiwanie drogi do Indii). Postęp w żegludze i astronomii. Kultury prekolumbijskie. Odkrycie Ameryki. Wyprawa Vasco da Gamy. Podróż Magellana. Wyprawy konkwistadorów. Skutki odkryć geograficznych.

51. Reformacja

Przyczyny reformacji. Wystąpienie Marcina Lutra. Przyczyny szerzenia się reformacji. Główne kierunki – luteranizm, kalwinizm, anglikanizm. Reformacja w różnych krajach i podział religijny Europy.

52. Katolicka reforma i kontrreformacja

Kościół wobec reformacji. Reformy wewnętrzne. Sobór trydencki. Reforma liturgii i dyscypliny kościelnej. Definiowanie dogmatów. Nowe formy duszpasterstwa. Jezuici.

53. Narodziny kapitalizmu w Europie XVI wieku

Przemiany ekonomiczne. Rewolucja cen. Rozwój handlu – banki, giełdy, pieniądz. Nowe metody wytwórczości. Nowa moralność ekonomiczna (kalwinizm).

54. Polska za Jagiellonów

Polska za Kazimierza Jagiellończyka. Wojna trzynastoletnia. Pokój toruński. Likwidacja państwa zakonnego. Hołd pruski. Polityka dynastyczna Jagiellonów. Rywalizacja z dynastią Habsburgów. Jagiellonowie wobec ekspansji tureckiej. Rozwój państwa moskiewskiego – konflikt z Litwą. Sekularyzacja Inflant. Walka o Inflanty.

55. Kultura renesansu w Polsce

Mecenat Jagiellonów. Rozwój nauki. Architektura. Sztuka. Literatura. Historiografia. Twórcy i ich dzieła. Wkład Polaków do kultury i nauki europejskiej.

56. Reformacja i katolicyzm w Rzeczypospolitej

Przyczyny reformacji w Polsce i jej zasięg. Główne nurty. Reakcja Kościoła. Działalność jezuitów – Stanisław Hozjusz, Piotr Skarga. Szkolnictwo. Tolerancja religijna. Konfederacja warszawska. Unia brzeska.

57. Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana

Rozwój ekonomiczny po odzyskaniu Pomorza – rola Gdańska. Eksport zboża – Polska spichlerzem Europy. Folwark i jego produkty. Wzrost pańszczyzny i poddaństwa chłopów. Ograniczanie roli mieszczaństwa. Życie codzienne na wsi i w mieście.

58. Demokracja szlachecka

Przywileje szlacheckie. Sejmiki. Sejm. Konstytucja *Nihil novi*. Ruch egzekucyjny. Ideologia szlachecka. Unia lubelska. Kształt Rzeczypospolitej po unii. Wolna elekcja – „artykuły henrykowskie” i *pacta conventa*.

59. Kultura i gospodarka Europy XVII wieku

Kultura baroku – nowy styl w literaturze i sztuce. Teatr i muzyka. Barokowa pobożność.

Organizacja handlu i produkcji (kompanie i manufaktury). Rynek kapitałowy.

60. Życie polityczne w Europie XVII wieku

Europejska polityka wyznaniowa. Wojna trzydziestoletnia. Absolutyzm we Francji. Rewolucja angielska i monarchia parlamentarna w Anglii. Rosja carska. Specyfika ustroju Rzeczypospolitej Obojga Narodów na tle Europy.

61. Rzeczpospolita za Wazów

Wzrost przewagi magnaterii. Rozwój latyfundiów. Interesy dynastyczne Wazów. Próby wzmocnienia władzy królewskiej. Wojny z Rosją, Szwecją i Turcją. Powstanie Chmielnickiego. Rozwój oligarchii.

62. Barok i ideał sarmacki

Rzeczpospolita szlachecka – kraj wielu kultur i religii. Wpływy Wschodu i Zachodu. Zmiany w religijności. Architektura, sztuka, literatura. Mecenat królewski i magnacki. Ideologia i styl życia szlachty, obyczajowość sarmacka. Promieniowanie kultury polskiej na kraje sąsiednie. „Przedmurze chrześcijaństwa”.

63. Wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny kryzysu Rzeczypospolitej w XVII-XVIII wieku

Skutki wojen, straty terytorialne, upadek gospodarki, kryzys skarbu i wojska. *Liberum veto* i próby reform. Reformy Piotra I, Marii Teresy i Józefa II. Powstanie i rozwój Królestwa Pruskiego. Absolutyzm oświecony. Ingerencja sąsiadów w sprawy Polski. Regres kulturalny i upadek moralny. Projekty reform – Stanisław Konarski, Stanisław Leszczyński.

64. Epoka oświecenia

Podłoże przewrotu umysłowego. Idee oświecenia i ich twórcy. Krytyka religii, deizm. Encyklopedyści. Rozwój nauki, wynalazki, podróże. Architektura, sztuka, literatura, muzyka. Teoria umowy społecznej i trójpodziału władz. Źródła do poznania epoki oświecenia.

65. Powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej

Osadnictwo europejskie w Nowym Świecie. Kolonie angielskie. Bunt przeciw metropolii, wojna o niepodległość, udział Polaków. *Deklaracja Niepodległości* i *Konstytucja Stanów Zjednoczonych* – zasady ustroju. Eksterminacja Indian – rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych Ameryki.

66. Rewolucja francuska

Społeczeństwo i dwór w przededniu rewolucji. Przyczyny rewolucji. Zwołanie Stanów Generalnych i zburzenie Bastylii. *Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela*. Konstytucja. Kluby. Wojna z Prusami i Austrią. Obalenie monarchii. Terror. Walka z religią i Kościołem. Kontrrewolucja. Rządy Dyktatoratu. Bilans rewolucji.

67. Próby reform Rzeczypospolitej

Reformy sejmu konwokacyjnego. Elekcja Stanisława Poniatowskiego. Konfederacja barska. Pierwszy rozbiór Rzeczypospolitej. Reformy sejmu rozbiorowego. Ożywienie gospodarcze.

68. Kultura oświecenia w Polsce

Mecenat Stanisława Augusta. Szkolnictwo – Komisja Edukacji Narodowej. Rozwój nauki, literatury i publicystyki. Architektura, sztuka, muzyka, teatr. Obyczajowość.

69. Sejm Wielki

Zmiana sytuacji międzynarodowej. Otwarcie Sejmu Wielkiego. Program reform i walka z ich przeciwnikami. Sprawa mieszczańska. *Konstytucja 3 maja*. Znaczenie *Konstytucji 3 maja*.

70. Upadek Polski

Wojna w obronie *Konstytucji 3 maja*. Konfederacja targowicka. Drugi rozbiór Rzeczypospolitej. Rządy targowiczán. Wybuch powstania. Kościuszko naczelnikiem. Przebieg powstania. Sprawa chłopska. Upadek powstania i trzeci rozbiór Rzeczypospolitej. Abdykacja króla Stanisława Augusta.

71. Przyczyny upadku Polski

Przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne upadku Rzeczypospolitej. Rola obcej interwencji.

Postawy społeczeństwa i Kościoła wobec upadku. Dyskusja historyczna o przyczynach upadku.

■ WIEK XIX

72. Europa napoleońska

Wojny Napoleona we Włoszech i Egipcie. Zamach stanu – dyktatura wojskowa. Cesarstwo. Reformy wewnętrzne – *Kodeks Napoleona*. Zasięg podbojów. Wojny z koalicją. Błokada kontynentalna. Wyprawa na Rosję. „Sto dni”. Waterloo. Znaczenie okresu napoleońskiego – przemiany w Europie.

73. Sprawa polska w okresie napoleońskim

Postawy polityczne Polaków wobec utraty niepodległości. Legiony Dąbrowskiego i ich znaczenie. Polska w koncepcjach politycznych Napoleona. Walki Polaków u boku Napoleona (Hiszpania). Księstwo Warszawskie i jego znaczenie w dziejach Polski.

74. System wiedeński

Kongres wiedeński i jego postanowienia. Decyzje w sprawie polskiej. Święte Przymierze. Walka starego porządku z nowym.

75. Rewolucja przemysłowa

Wynalazki techniczne i ich zastosowanie w produkcji. Klasyczna ekonomia polityczna. Środki transportu i komunikacji. Przemiany demograficzne. Urbanizacja i industrializacja. Migracje. Zmiany struktury społecznej – klasa robotnicza, właściciele kapitału, klasa średnia. Walka robotników o poprawę ich położenia. Upowszechnienie oświaty i kultury. Nowe teorie ekonomiczne i polityczne.

76. Ruchy narodowe i niepodległościowe w Europie

Odrodzenie uczuć narodowych w epoce romantyzmu. Ruchy niepodległościowe i rewolucje. Wiosna Ludów. Konstytucje i parlamenty w krajach europejskich. Polacy w Wiośnie Ludów.

77. Ziemie polskie pod panowaniem rosyjskim w latach 1815–1830

Królestwo Polskie i ziemie włączone do Rosji. Zróżnicowanie postaw Polaków wobec Królestwa Kongresowego. Rozwój przemysłu i oświaty. Działalność Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego i Stanisława Staszica. Opozycja sejmowa – kaliszanie. Tajne związki. Klasycyzm i romantyzm.

78. Powstanie listopadowe

Przyczyny wybuchu powstania. Noc Listopadowa. Rząd Narodowy i detronizacja cara. Wojna z Rosją. Upadek powstania – jego znaczenie. Represje popowstaniowe.

79. Wielka Emigracja

Kierunki emigracji. Główne nurty i postaci Wielkiej Emigracji. Działalność polityczna i kulturalna Wielkiej Emigracji. Wkład emigrantów w kulturę, naukę i gospodarkę Polski oraz innych krajów.

80. Życie w zaborach pruskim i austriackim w latach 1815–1864

Wielkie Księstwo Poznańskie. Polityka pruska wobec Polaków. Przemiany społeczne i gospodarcze – uwłaszczenie chłopów. Praca organiczna – Karol Marcinkowski, Dezydery Chłapowski, Tytus Działyński. Działalność konspiracyjna. Walka o odrodzenie polskość na Śląsku, Warmii i Mazurach. Rzeczpospolita Krakowska. Rozwój oświaty, kultury i życia narodowego. Zacołanie gospodarcze Galicji. Polityka władz austriackich. Powstanie krakowskie. Rabacja. Uwłaszczenie chłopów.

81. Powstanie styczniowe

Odrodzenie narodowe i religijne w Królestwie Polskim. „Rewolucja moralna”. Biali i Czerwoni. Działalność Aleksandra Wielopolskiego. Branka i wybuch powstania. Przebieg

powstania. Udział Polaków z innych zaborów i ochotników z innych państw w powstaniu. Romuald Traugutt dyktatorem powstania. Uwłaszczenie chłopów. Skutki powstania.

82. Świat w drugiej połowie XIX wieku

Cesarstwo we Francji. Wojna krymska. Nowe państwa bałkańskie. Zjednoczenie Włoch, likwidacja Państwa Kościelnego. Wielka Brytania w epoce wiktoriańskiej. Wojna secesyjna w Stanach Zjednoczonych. Kolonizacja Dzikiego Zachodu. Japonia i Chiny. Rozwój gospodarczy Prus i wzrost ich roli w Związku Niemieckim. Polityka Bismarcka. Wojna francusko-pruska. Cesarstwo Niemieckie. Przyczyny i skutki demokratyzacji życia politycznego.

83. Rozwój gospodarczy świata

Nowe odkrycia i wynalazki. Nowe źródła energii. Koncentracja produkcji i kapitału. Kapitalizm monopolistyczny. Różnice w rozwoju ekonomicznym państw. Rozwój nauki i techniki. Przemiany w życiu ludzi. Skutki postępu technicznego dla środowiska naturalnego.

84. Ekspansja kolonialna

Źródła dziewiętnastowiecznego kolonializmu: poszukiwanie surowców, rynków zbytu i taniej siły roboczej. Kierunki i zasięg ekspansji kolonialnej. Rywalizacja mocarstw o strefy wpływów. Narodziny imperiów. Konflikty kolonialne. Pozytywne i negatywne skutki polityki kolonialnej.

85. Kultura przełomu wieków

Upowszechnienie oświaty i kultury. Nowe prądy umysłowe i artystyczne. Literatura, malarstwo, architektura. Narodziny kina. Demokratyzacja obyczajów. Rozwój prasy. Moda i sport. Źródła do poznania wieków XIX i XX.

86. Sytuacja na ziemiach polskich po powstaniu styczniowym

Różnice w rozwoju gospodarczym. Rewolucja przemysłowa. Zmiany struktury społecznej. Narodziny inteligencji. Przemiany kulturowe i obyczajowe. Stosunki narodowościowe. Emigracja zarobkowa. Życie w zaborach rosyjskim i pruskim (walka z rusyfikacją i germanizacją). Galicja ośrodkiem kultury i życia narodowego. Pozytywizm polski. Sytuacja Kościoła na ziemiach polskich.

87. Nowoczesne ruchy polityczne na ziemiach polskich

Odrodzenie dążeń narodowych i niepodległościowych. Obóz narodowy. Początki socjalizmu. Ruch ludowy. Odrodzenie narodowe wśród Ukraińców, Litwinów, Białorusinów, Żydów.

88. Kultura polska przełomu wieków

Rola kultury w życiu narodu w niewoli (trylogia Sienkiewicza, malarstwo Matejki). Szkolnictwo i tajne nauczanie. Rozwój nauki i sztuki. Literatura, historiografia, teatr, muzyka. Kultura polska na tle kultury europejskiej.

■ WIEK XX

89. Sytuacja na ziemiach polskich w przededniu I wojny światowej

Rewolucja lat 1905–1907 w zaborze rosyjskim i jej konsekwencje. Działalność Romana Dmowskiego i Józefa Piłsudskiego. Obozy polityczne wobec nadchodzącej wojny.

90. I wojna światowa

Sprzeczności między mocarstwami. Trójprzymierze i Trójporozumienie. Wybuch wojny. Państwa walczące. Przebieg działań wojennych. Przewrót w technice wojennej. Rewolucja lutowa w Rosji, przewrót bolszewicki – ustanowienie komunizmu (rola Lenina). Reakcja państw europejskich na wydarzenia w Rosji. Rewolucja w Niemczech. Rozpad Austro-Węgier. Zakończenie działań wojennych.

91. Sprawa polska w czasie I wojny światowej

Orientacje na ziemiach polskich w przededniu wojny – przywódcy i ich poglądy. Stosunek

państw zaborczych do sprawy polskiej. Polski wysiłek zbrojny w czasie wojny. Działania dyplomatyczne. Umiejscowienie sprawy polskiej. Przyczyny odzyskania niepodległości.